

BLAŽEJ CHOTĚŘINSKÝ.

I.

V kamenné střeše na věži Hodonínského hradu otevřela se malá, železná dvířka a jimi vstoupil na cimbuří Blažej Chotěřinský, nejvyšší hejtman ve vojště Jiřika krále, které se po tuhých a krvavých bojích u Hradiště města uchýlilo sem do Hodonína a tu se zavřelo.

Bylo na úsvitě červnového dne. V té výši, za té ranní doby, proudil vzduch citelně, zachvívaje šedými kniry polního hejtmana. Ten bezděky čapku přitlačil do vráskovitého čela a přitáhl k tělu plášť. Panu Blažejovi bylo zima. Snad ani ne tak od ranního chladu, jako od nevyspání. Bděltě dlouho do noci s pánem z Mošnova a na Hodoníně, králi Jiřímu věrně oddaným, na přehlídkách, čekaje útok uherský. Pak když si šel pán z Mošnova lehnout, ano bylo jisto, že se Uhři dnes už nehnou, odebral se pan Blažej ku svému synovi. Na hradbách, kde nebyl jist životem, bylo hejtmanu volněji. Tam byl ve svém, tam zapomínal. Ale tu v té komoře! Syn s těžkou ranou a nad to mořen zimnicí. Žalostná podivaná! A nic nepomůže, kdyby starý třeba desíti Uhrům najednou hlavy uťal, a třeba že ten mastičkář u synovy postele těší a pořád těší a pořád těší, že se nemoc obrátí. Syn chradne, hyne. Chudák, jak zuby zatíná, jak se přemáhá, aby nezastenal! Takový krásný, silný! A udatný!

Jaká to byla jízda spanilá, kterou z Hodonína, prve nežli přitřhl od Hradiště Matiaš král, podnikl do Uherské země a slušně hluboko, a ukázal Uhrům, jak je, když se; hospodaři jako oni tu na Moravě a v Čechách. Kořisti a znamenitých vzatků s sebou dost a dost přivezl, vozy všeho plné, ale také tu těžkou ránu. —

Jda teď od něho, starý Chotěřinský zhluboka několikráte povzdechl. Ale jak na cimbuří vystoupil, oddechl si. Nádvoří pod ním a všecka stavení ve tmavém ještě stínu i všecko město. A ticho všude. Spánek panuje. Jen na hradbách a tam na rynku, kde černají se krajní a placní vozy do hromady stržené, viděti přecházející stráž. I v uherském táboře ticho jako by po vymření. A z večera tam bylo až do samé tmy tak živo a hlučno! Co jen strojili, nač se chystali? Na šurm? A proč ho nechali? Však počkejte, až přitřhne J. Milost Jiřík král! Pak ukažte své hrdinství. Teď ono se vám bojuje přesilou proti té hrstce v městě, skličené nad to nemocmi. Prokleté močály, pekelná bahna! A hejtmánovy zraky, odvrátivše se od nepřátelského tábora, mračně přelétly stojaté vody, probleskující nyní na úsvitě v široširé, kolem šeré pláni jako zrcadla nebo černající se pod krytem rákosin a hustého porostu.

Blažej Chotěřinský šel zvolna ochozem kolem střechy strmé věže, jistě a pevně v té veliké výši, jako by kráčel pevným nádvořím, až se dostal na stranu východní. Sem vlastně měl namířeno. Šedé, bystré jeho oči zpod hustého, sivého obočí¹ hleděly za řeku Moravu dále k uherským hranicím. Čekal s té strany druhého mladšího syna. Měl přes třicet vozů dobrých a na šest set mužů. Šťastně se z Hodonína vypravil, když Uhři už už jali se město skličovati a chutě vyrázil, nic se nezastrašiv ranou, s kterou se starší

bratr z uherské výpravy vrátil. Už tu měl býti — Kdy pak! Předevčirem ho pan Blažej čekal najisto — Ty deště ho jistě zdržely — Nebo — —

To by tak! — ten tam dole — druhý aby se ani nevrátil, a on staroch aby je přečkal! — Že ani posla neposlal! — Co se jen stalo? Jak by ho tu bylo třeba s jeho mužstvem a s těmi vozy, budou-li plny špiže! Všecko tu padá jako mouchy, ne od mečů, ale od nemoci, a hlad už začíná — Zdeněk by jim vytrhl trn, kdyby se vrátil. Zase by se podali nějaký čas, a zatím přirazí král s pomocí a vybaví je z těch kleští. — Ale po Zdeňkovi ani památky — Snad se bojí, že by se sem nedostal? Oh, ne, všaktě dobře ví, že by tatík z města čistě na Uhry vyrazil a tak je zaneprázdnil, že by on mohl vklouznouti i se všim všudy — To se mu přece jen něco stalo —

A polní hejtman chmuřil lice a nevyjasnil ho, ani když širý kraj se krásně projasňoval, když řeka i rybníky a močály kolem se zastkvěly v ranní záři, když vycházející slunce zaplavilo starou věž i cimbuři, na němž stál, proudem zlatého, zářícího světla.

V tu chvíli se ozval od železných dvířek hlas, jej volající, ostýchavý, bázlivý —

„Co je!“ vykřikl hejtman, vytrhnuv se z myšlének.

„Pan Blažej —“ mluvil hlas; ale pojednou umkl. Dále nemohl.

„Je mu hůř!“

„Hůř — on —“

Starý Chotěřinský obešel kvapným krokem ochozem kolem střechy a když sehnul se vešel železnými dvířky na schody, zastal tam sluhu. Bylo tu pološero, ale přece poznal, že hranatý ten žoldněř je uplakán.

„Snad?!“ — vykřikl hejtman —

Sluha jen kývl hlavou a bral se oči přejev dlani za hejtmanem, jenž se hnul po točitých schodech dolů

jako bouřka. Když sluha na poslední schod sešel, byl hejtman už ten tam, a když docházel ku světnici, v níž ležel starší ze dvou hejtmanových synů, otevřely se tam z prudka dvéře a jimi vyletěl ranhojič, všecek vyděšený. Pan Blažej ho dveřmi vyrazil. „Nač jsi pořád těšil a sliboval —“ pravil mu žoldněř. Pak nakloniv hlavu, naslouchal. Ale za dveřmi bylo ticho. —

II.

Za to v uherském táboře se strhl hrozný křik, až do města mocně zaléhal. Stráže české pozorovaly tam také veliké hnutí. Houfce sem tam přejížděly a pak také nčjaký nový dosti valný i s vozy jim přibyl. Ví-tali ho tam s mnohým plesáním. Před samým pole-dnem ohlášen panu Blažejí posel krále Matiáše. Hejt-man vyšel s ním promluvit. Byl valně zachmuřen, ale kráčel pevně, jako jindy, nedbaje pohledů zvědavých i soucitných, jež na něm tkvě.y. Roznesloť se záhy, že mu zemřel nejstarší syn, statečný Blažej, po něm nazvaný.

Posel přinesl vyzvání krále Matiáše, aby se město a vojsko vzdalo.

„Máte příliš na spěch. — My ne —“ odvětil Chotě-řinský a měl se k odchodu. „Slyšíte bezpečně,“ dodal, „že Jeho Milost náš král už táhne, a rádi byste, nežli vás odtud odžene —“

Posel odpíral tvrdě, že o vojsku Jiřika krále není dosud ani potuchy, že je v Čechách teprve sbírají.

„Tedy počkáme.“ odvětil zkrátka hejtman.

„Neumřete-li zatím hladu. — Na pana Zdeňka, syna svého, se nerač těšiti —“

Chotěřinský sebou trhl, ale hned se opanoval.

„Snad ho nemáte?“ pravil s úsměškem.

„Máme,“ odvětil posel jistě.

„A snad se všim všudy, s lidem —“ děl starý hejtman pořáde ještě s úsměškem.

„Ano s veškerým jeho lidem —“

„Ej, totě jste je chytili nejspíše na lep jako hejly —“ Chotěřinský se usmál.

„Neráčíš tedy věriti?“

„Nevěřim“ zhurta již hejtman odpověděl.

„Řeknu li však, že tomu tak, že je máme, že jsou všichni pobiti —“

„Do jednoho?“ a hejtman se usklíbl.

„Do jednoho.“

„Jdiž. Dnes mně není do žertu. Nech toho a jdi —“ A k mrzutým tím slovům dodal pevně a rozhodně: „A kdyby i — řekni Jeho Milosti panu králi Matiášovi, že města nevzdám, věren jsa svému králi až do smrti —“

Otočil se a šel.

Pak se radil s panem Vlčkem z Čenova, nejvyšším nad vozy, a naridiv vše, čeho bylo třeba, kdyžby snad Uhři na město uhodili, odebral se do hradu, aby dohlédl, jak obstarávají jeho Blažejovi poslední lůže. Chtěl, aby syn jeho byl ještě dnes pochovan. Jeť nejisto, jak bude zítra, a pak, za toho teplého času, kdy povětrí beztoho je všecko zkaženo, je lépe, když se s pohřbem neodkládá. A mrtev je. — Co platno o den déle ho tu míti, když nevstane! Než přece by počkal, kdyžby alespoň věděl, že v noci přirazí Zdeněk, aby bratra svého ještě jednou uviděl. — Co ten tam povídal —

Sprostá jen lapačka, aby strachu nahnali. Zdeňka, povíдали, a všechny do jednoho že pobili — Toť by všechno peklo bylo při Uhřích! — Není možná.

Nevěřil, a přece na to myslil a bylo mu nějak úzko a nevolno, když stanuv u mrtvého, statného syna pomyslel, že by i druhý, mladší, ten švižný Zdeněk —

III.

Už byl pan Blažej mladý do rakve oblečen, jen hrob v kostele pro něj dodělávali. Už i ten byl hotov a již se kněži oblačeli — v tom zahřměla z kusu rána, jedna, druhá, třetí —

Polní hejtman, jenž přišel se synem se rozloučit, naposled se na něj podívat, bylo již pozdě odpoledne, rychle vyšel ven. Rány byly z uherského tábora. Rojilo se tam, zvláště u těžkých kusů, tarasnic, u hmoždírů, nejvíce však u mocných totachů. *) Hned všude zapomněli na pohřeb, na mrtvého syna hejtmanova, i sám hejtman, jeho otec. Hodonin byl vzhůru. Lidé chvátali do domů i do sklepů, žoldněři pak ven na hradby; řinkot zbraně, křik hlasů se všude rozléhal a v tu pustou směr hučelo dunivé hřimání uherských kusů.

Pan Blažej, prve tak chmurně zamyšlený, jako by oživil. Vsednuv na kůň, hnál se ku bráně, dohlednout tam na mužstvo i střelbu. Na tu měli Uhři hned od počátku spadeno, a spoustu kamení v tu stranu již naházeli. A nyní zase! Jen tam prší — Však co to? Drábové to kamení sbírají, ukazují si je — Teď hejtmana zahledli, a dva už mu běží vstříc, a nesou — Zarazil koně.

Co se děje? Chlapi oba ustrnuli už zdaleka volají jako od sebe — Co do výše pozdvihují?

„Tím na nás loučí —“ křičel jeden žoldněř dobihaje a ukázal useknutou mužskou hlavu, již za vlasy držel. Byla krví zalitá, pak od prudkého pádu, totachem jsouc vyhozena, všecka zohavená. Taková, k nepoznání, byla také ta druhá.

*) Druh praku.

Pan Blažej na okamžik nepromluvil. Na vojně zeshedivěl, i proti Turku bojoval, ale toho, aby lidskými hlavami se loučelo, toho jaktěživ neviděl.

„To jsou našich hlavy —“ volal druhý žoldněř.

„A jen ty dvě sem hodili?“ ozval se hejtman.

„Už dobré půl kopy jich spadlo — A nepřestávají — Bůh milý vi, kde tolik našich —“

Starý hejtman zbledl. Tato slova žoldněřova ho projela. A již vykřikl a oči mu zahořely.

„Zvěř divoká, uherská!“

Sáhl po hlavách, hleděl jim do tváře. Byly obě bradatý, starší. Pak poručil, všecken jsa rozjitřen, aby každou, ale každou, hlavu sebrali, aby je na dobré místo uložili. A již koně pobídnuv, jel dále.

„Ten psovský jazyk měl pravdu —“ v duchu pomyslíl. Minil posla. Starý válečník vytrhl meč, ač neměl na koho. Pozbyl ducha a klidné mysli. Ta děsná střelba ho pomátla a pobouřila. Kam přijel, všude s ustrnutím, vyděšením, rozhořčením na něj volali, že Uhři střelí hlavami — Zastavoval se tu a tam, bral chvatně hlavy do rukou, a zapomínaje na vše, zkoumavě je prohlížel. Byly všechny zkrvaveny, plny prachu, nebo uschlého bláta, ty více, ony méně rozdrceny, roztráštěny, některé až k nepoznání. Hledal, hledal, ale opět se vzpomínáv, že to je marno v tu chvíli, že není na to času, odevzdával hlavy drábům a křičel, aby každou, každíčkou sebrali, aby je pak zanesli ke kostelu na hřbitov, že to jsou dobrých druhů hlavy, těch, které vedl jeho syn do Uher.

„A na mého syna hlavu pozor, na Zdeňkovu hlavu pozor! Však ji znáte! Holobradá s kníry. — Jestliže ji poznáte! Uherský král dává za hlavu zlatý,*)“

*) Dukát. Král Matias platil Rácům za uříznutou hlavu po dukátu.

já za synovu hlavu dám pět!“ A jel dále, všecken rozlicený, a přes tu chvíli volal:

„Zvěř! Maďarská zvěř! Na mého syna hlavu pozor!“

A hlavy padaly dál jedna za druhou, často dvě za kštice svázané, a nebyly to podholené hlavy uherské, ale vlasaté, české. mnohá se zkrvavenými copánky na zkrvavených skráních —

Sbírali je, jak hejtman rozkázal, a již jich narovnali na hřbitově dvě kupy; prohlédli je všechny, ale žádná nebyla páně Zdeňkova, a které nemohli dobře rozeznati, stranou položili, aby otec sám rozhodl. A také je spočítali. Už jich tu leželo čtyři sta dvacet pět, a pořád ještě do města padaly. Z uherského tábora zaléhal za nimi pustý křik, jako by jásoť, a tu se lidé křížovali, trnuli, bledli; ženské pryč utikaly i omdlávaly —

A ti, co hlavy nešťastníků rovnali, všichni vzpomínali na nešťastné druhy a nejvíce na starého hejtmana svého — jak mu je — Staršího syna má v rakvi a mladšího hlava, Bůh milý ví kde! Snad ani nedopadla jako ty těch drábů sprostých, ale roztránila se o zeď, nedopadši, nebo se skulila do příkopu —

K útoku nedošlo. Ale Uhři stříleli dál; však jen z totachů, a z kusů jen chvílemi vystřelili. Hlav na hřbitově přibývalo. Už jich napočítali pět set padesát dvě —

„S panem Zdeňkem jich vyjelo na šest set! —“

„To ani jeden nevyvázl! Ani jeden! Pán Bůh s námi!“ a starí drábové otužili dšili se nad tou porážkou i nad tou nepřátel zuřivosti.

A zase přinesli hlavy; už položili pětistou osmdesátou čtvrtou —

„Teď bude konec!“ pravil pán z Mošnova, jenž se přišel podívat. A skutečně — Hrozná, děsná střelba přestala. — Zraky všech na hřbitově obrátili se nyní ku vrátkům, jimiž vcházel Blažej Chotěřinský. Pán z Mošnova šel mu vstříc a podal mu ruku.

„Dnes už nic nebude.“ Dělal starý hejtman. Oči mu děsně planuly. „Ta zvěř tam chce nás jen zastrašiti, abychom se vzdali. Ti nám mají domluviti,“ a ukázal na děsné skupiny hlav. A jak u nich stanul, zahleděl se na ně. Všichni umkli a kolem nastalo hluboké ticho. Hleděli na hejtmana. Za okamžik upíral zraky na hlavy padlých. Byl nějak pobledlý, obočí měl staženo, a ve tváři mu několikrát škublo. Pak pozvedl hlavu a pravil temným hlasem: „Jeho hlavy jste nenašli?“ —

Řekli že ne, leda že by byla snad tam mezi těmi — Přistoupil k těm nejvíce zohaveným, aby hledal bujnou, kadeřavou hlavu svého nejmladšího, svého miláčka, své pýchy největší. Ale v tom zaduněla zase z uherské strany kusová rána, druhá, třetí — Ohlédl se, naslouchal, čekal — Ohlas divokého ryku nepřátelského zahlučel silněji nežli prve — Pak nastalo opět ticho — Co zase je? A nežli se vrátil žoldněř, kterého vyslal, hle, dva jiní sem chvátají a něco nesou. Jeden ovčí kůži a druhý hlavu. Starý hejtman přiskočil a juž ji držel ve svých rukou, mladou, kadeřavou hlavu, holobradou, s pěknými kníry a čistou, ale zsinanou —

Padla jsouc v seno a slámu obalená, v koži zašitá, nejposlednější. — Pan Blažej hleděl do mrtvé miláckovy tváře. Pak obrátiv se po pánu z Mošnova pravil:

„Vůdce přišel naposled,“ a vytáhnuv váček hodil ho drábům, kteří hlavu přinesli, a odešel ze hřbitova. Pán z Mošnova poručil, aby kopali jámu hlavám padlých druhů. Po městě nastalo mrtvé ticho. Jen na

hřbitově bylo živo, kde zvonily motyky a rýče, lesknoucí se v zapadajícím slunci. Jeho zář naposled svítila na pět set osmdesát čtyři srubané hlavy statečných bojovníků, podlejších přesile uherské, která je ze zálohy přepadla, když spěchali druhům na pomoc a vezli jim špiže na plných třiceti vozích! Pětistou osmdesátou pátou hlavu kladl v tu chvíli Blažej Chotěřinský vedle hlavy mrtvého syna svého Blažeje.

„Tak jste se, bratři, přece shledali!“ pravil temně.

Byl s nimi sám a sám, se zničenou svou radostí a pýchou. Hleděl na ně, až se mu oči zakalily. Pak se k nim nachýlil, políbil je a vyšel ven.

IV.

Hodonínské zvony se rozhlaholily a hlas jejich nesl se soumrakem až do uherského tábora. Vítali ho tam v rozpustilém veselí a všude pokřikovali, že je v městě pohřeb.

„Dnes pohřbívají, a zítra se poddají —“ mluvili všude s jistotou.

V Hodoníně zvonili, ale nepochovávali. Blažej Chotěřinský dal vyzváněti jako na pohřeb a zatím připravoval všecko k boji. Byl už zase klidnější, objížděl vše a rovnal, nařizoval jistě a rozumně. Jen oči mu divě zářily.

Žoldnéři rozjítření osudem svých druhů juž juž by nejraději vyrazili se pomstit. Pánu z Mošnova hejtmán řekl: „Uherského krále to stálo pět set osmdesát pět zlatých a něco krve ještě přidá —“

A jak nastala noc, vyrazila posádka z města. Nikdo nepočítal, že jsou slabší, každý se hnal mstit hlavy svých druhů. A nejvíce pan Blažej. Rubal *za tři*, jak byl starý. Uhři se tohoto výpadu nenadáli. A to bylo zle.

V.

Král Matiáš přidal mnoho krve, mnoho svých drábů k dukátům, jež vyplatil za české hlavy. Rozličená posádka strašlivě řádila v jeho táboře. A ke všemu pak došly jisté noviny, že král Jiřík vypravil se z Čech proti němu s velikým vojskem. Druhého dne poručil Matiáš, aby stany strhli. Když uherské vojsko se hnulo od Hodonína, Blažej Chotěřinský byl ještě při plném vědomí. Svitlo v jeho mužné, nyní přepadlé tváři, když mu pan Vlček oznamoval, že Hodonín je prost nepřátel a že král Jiří už táhne s velikým vojskem na Uhry.

„Jdi mu naproti —“ pravil starý hejtman dobrému druhu, slavnému u kladení vozů. Druhého dne skončil. Rány, které utrpěl při nočním výpadu, kdy mstil synovu smrt, byly příliš těžké. Pochovali ho do hrobu, kde ležel jeho Blažej a hlava Zdeňkova.

